

14. Жернигов Б., Одеро А., Гуидо Г. Коллективные переговоры: Пормы МОТ и принципы деятельности контрольных органов. — Женева: Международное Бюро Труда, 1999. — С. 87.
15. Киселев И. Я. Сравнительное и международное трудовое право. — М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. — С. 244.
16. Fahlbeck R. Open Heart Surgery: Reform of Labour Mediation Regime in Sweden // International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations. — 2000. — Vol. 16, Issue 4. — P. 420.
17. Лютов Н. Л. Принцип добросовестности при ведении коллективных переговоров в разрешении коллективных трудовых споров (опыт экономически развитых стран) // Труд за рубежом. — 2001. — С. 126–139.
18. Бурак В. Поняття колективних трудових спорів // Бюлетень Національної служби посередництва і примирення. — 2002. — № 4. — С. 45–46.
19. Положення о посредникс: Утв. приказом Национальной службы посредничества и примирения от 11.11.1999 р. № 106 // Вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Зб. нормативно-правових актів. — К., 2000. — С. 652–658.

УДК 369

*Л. І. Харитонова,
асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення ОНЮА*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Актуальність теми полягає у тому, що з розширенням сфери юридичної відповідальності існують певні проблеми як теоретичного, так і практичного характеру, пов'язані з визначенням її виду при застосуванні санкцій за порушення вимог діючого законодавства з пенсійних питань.

Але не дивлячись на важливість та проблематичність цього питання, увага йому майже не приділялася, оскільки існують праці, що присвячені загальним положенням стосовно відповідальності або її окремим видам, але в галузі пенсійного законодавства це питання не розглядалося.

Традиційно в теорії права виділяють чотири види юридичної відповідальності: кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та цивільно-правову. Для кожного виду існує нормативний акт, який містить в собі загальні положення, що стосуються підстав відповідальності, її принципів, підстав для звільнення: для кримінальної — це Кримінальний кодекс, для адміністративної — Кодекс про адміністративні правопорушення, для цивільної — Цивільний кодекс, для дисциплінарної — Кодекс законів про працю. В праві соціального забезпечення та його підгалузі — пенсійному праві, існує відповідальність за порушення пенсійного законодавства, природа якої чітко не визначена.

Визначаючи сферу охоплення терміну «пенсійне законодавство» сюди включаються усі нормативні акти, що регулюють не тільки порядок та умови призначення пенсій (це майже 20 законів), але й законодавство щодо сплати збору на обов'язкове державне пенсійне страхування. У зв'язку з цим, всі ці акти можна згрупувати в наступні види відповідальності:

- відповідальність громадян внаслідок зловживань з їх боку (внаслідок подання документів з неправдивими відомостями) або неповідомлення відомостей, які можуть тягнути зміни розміру пенсій;
- відповідальність підприємств за достовірність відомостей у документах для призначення пенсій;
- відповідальність підприємств перед громадянами внаслідок несвоєчасного оформлення пенсій;
- відповідальність підприємств за несвоєчасне перерахування або перерахування в неповному обсязі збору на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- відповідальність платників збору за ухилення від реєстрації в Пенсійному фонді і порушення порядку обчислення та сплати збору;
- відповідальність (у зв'язку з набуттям чинності нових законів про пенсійне страхування) у сфері загального обов'язкового державного пенсійного страхування банків, посадових осіб, страхових організацій, аудиторів, тобто усіх, хто безпосередньо буде здійснювати пенсійне страхування.

Цей перелік видів відповідальності за порушення пенсійного законодавства не є вичерпним.

У зв'язку з цим виникають проблеми з обранням нормативного акту при практичному застосуванні (наприклад, у випадках примусового стягнення за боргованості).

У пенсійному законодавстві відповідальність настає у вигляді стягнення коштів. Відповідно до статей 101–103 Закону України «Про пенсійне забезпечення» це носить назву «матеріальна відповідальність», при цьому передбачається повний розмір відшкодування, а порядок стягнення спрощений, лише відповідно до рішення органу, який призначає пенсію [1].

На відміну від зазначеного закону розділ 14 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає відповідальність у цій сфері у вигляді фінансових санкцій, які складаються із штрафу та пені [2].

Розглядаючи ці два види стягнення, у першому прикладі з певним обумовленням можна визнати таку відповідальність як цивільно-правову, хоча відсутні при її застосуванні вимоги щодо строків позовної давності, які притамані зазначеному виду.

У другому випадку більш чітка назва дає можливість визначити відповідальність як адміністративну, однак, це також дуже приблизно, оскільки у законі передбачена відповідальність фізичних та юридичних осіб і не застосовуються строки стягнення, що передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення, тобто відсутність властивостей, притаманих адміністративній відповідальності ставить під сумнів назву такого виду відповідальності.

Виходячи з цього було б доцільним усі види правопорушень та відповідальність за них віднести до двох груп, в основі яких будуть правовідносини по пенсійному забезпеченні.

Перша група правовідносин це:

- відносини між Пенсійним фондом та особами, які звертаються або от-

римують пенсії, Пенсійним фондом та підприємствами з питання призначення та виплати пенсій. Зазначена відповідальність може вважатись цивільно-правовою, однак ст. ст. 101–103 Закону «Про пенсійне забезпечення» потребують змін у вигляді доповнення щодо строків позовної давності та порядку стягнення.

Друга група правовідносин це:

– відносини між Пенсійним фондом та платниками збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з питання сплати збору. Ця відповідальність може вважатись адміністративною за умов внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення з більш чітким визначенням адміністративної відповідальності та заходів впливу на порушників.

Більш доцільним було б при кодифікації законодавства про пенсійне забезпечення вважати вид відповідальності як самостійний з подальшим визначенням порядку її застосування.

Література

1. Про пенсійне забезпечення: Закон України // Законодавство України про соціальний захист населення. — К., 2003. — С. 140.
2. Об общеобязательном государственном пенсионном страховании: Закон Украины // Новая пенсионная система в Украине: три уровня пенсионного обеспечения. — Х., 2003. — С. 146.

УДК 349.3

В. О. Поліщук,
асистент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення ОНЮА

ПРАВОВІДНОСИНИ З НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА

Перетворення України на соціальну державу, якою вона визначена на конституційному рівні (ст. 1 Конституції) [1], у реальному житті, а не лише на папері, вимагає радикальної реформи соціального захисту населення країни. У свою чергу конституційними засадами цієї реформи має стати те, що людина, її життя та здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції), що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової непрацездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (ст. 46 Конституції). При цьому згідно з цією ж статтею Конституції пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом, оскільки досягнення цієї мети за існуючих умов (з урахуванням ста-